

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจระดับของขีดความสามารถของชุมชนเขตภาคเหนือตอนล่างในการป้องกันปัญหาเสฟติด และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันปัญหาเสฟติดด้วยเทคนิคการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสฟติดเชิงบูรณาการให้แก่ชุมชนเป้าหมายเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย จำนวน 9 จังหวัด ทั้งนี้การศึกษามีกรอบนำความคิดคือขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสฟติดมีการเพิ่มขึ้นด้วยปัจจัยที่สนับสนุน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การบรรลุวัตถุประสงค์ การบูรณาการ การจัดการกับความตึงเครียด วัฒนธรรมชุมชน และการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่า ขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสฟติดสัมพันธ์กับ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน 3) การบรรลุวัตถุประสงค์ 4) การบูรณาการการป้องกันปัญหาเสฟติด 5) การจัดการกับความตึงเครียดของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาเสฟติด 6) วัฒนธรรมชุมชน 7) การบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบการศึกษาเป็นไปในรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory survey research) ผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสฟติด

1.1 การสำรวจเบื้องต้นพบว่า สภาพปัญหาเสฟติดของชุมชนเป้าหมายทั้ง 9 ชุมชนนั้นไม่มีผู้ค้ายาเสฟติด แต่ยังมีผู้ติดยาเสฟติดที่อยู่ในระยะการบำบัด และมีผู้ที่ติดยาเสฟติดที่ออกจากกรบำบัดแล้ว อยู่ระหว่างการฟื้นฟูทางด้านอาชีพ ชุมชนหนึ่งไม่เกิน 5 คน และขีดความสามารถในการป้องกันปัญหาเสฟติดของชุมชนเป้าหมาย 9 ชุมชน มีปัจจัยสนับสนุน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน 3) ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน 4) ด้านบูรณาการการป้องกันปัญหาเสฟติดของชุมชน 5) ด้านการจัดการความตึงเครียดของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาเสฟติด 6) ด้านวัฒนธรรมชุมชน และ 7) ด้านการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบของชุมชน

1.2 การสำรวจรอบที่ 2 ด้วยแบบสำรวจชี้วัดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดพบว่า ระดับชี้วัดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดอยู่ในระดับสูง คะแนนที่แสดงถึงสภาพปัญหาเสพติดที่ดีขึ้นอยู่ในระดับสูง คือ 4.24 จากการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression) ทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถได้ดีที่สุดคือ กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การบรรลุมิตรภาพประสังคม และการจัดการความตึงเครียดของชุมชน

2. การใช้กระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด

2.1 การพัฒนากระบวนการเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน ผู้วิจัยพัฒนาจากการวิเคราะห์เนื้อหา เอกสารวิชาการ งานวิจัย เทียบเคียงผลที่ได้จากการสำรวจชี้วัดความสามารถรอบที่ 2 จนได้กระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดเชิงบูรณาการดังนี้

- 2.1.1 กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และจูงใจให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม
- 2.1.2 กระบวนการเสริมแรงเมื่อมีความร่วมมือ
- 2.1.3 กระบวนการสื่อสารเพื่อมวลชน
- 2.1.4 กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และการประสานงาน
- 2.1.5 กระบวนการศึกษาดูงาน
- 2.1.6 กระบวนการบริหารคน บริหารงาน บริหารเงิน
- 2.1.7 กระบวนการสร้างกฎกติกาหมู่บ้าน
- 2.1.8 กระบวนการใช้ข้อมูลข่าวสารให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 2.1.9 กระบวนการเข้าถึงใจคนแต่ละวัย
- 2.1.10 การสร้างอาชีพเสริมสร้างสัมพันธภาพคนในครอบครัว
- 2.1.11 กระบวนการสรุปทบทวน
- 2.1.12 กระบวนการจำแนกผู้มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- 2.1.13 กระบวนการวางแผนและเขียนโครงการ

2.2 การใช้กระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดเชิงบูรณาการใน 9 ชุมชนเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้รูปแบบการอบรมและศึกษาดูงานตามข้อสรุปของเวทีประชาคมหมู่บ้านโดยใช้เวลา 1 สัปดาห์/1 ชุมชนเป้าหมายหลังจากนั้นได้สำรวจชี้วัดความสามารถของชุมชนอีกครั้ง เปรียบเทียบกับการสำรวจรอบที่ 2 พบว่า ระดับขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงบูรณาการ ในเขตภาคเหนือตอนล่างได้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดเชิงบูรณาการในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยจำนวน 9 จังหวัด จะเพิ่มขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ คือ 1) การปรับตัวที่มีลักษณะ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) การบรรลุวัตถุประสงค์ ของชุมชน 3) การจัดการความตึงเครียดของชุมชน ซึ่งอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. การปรับตัวที่เกิดขึ้นของชุมชนที่ศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเรื่องแผนการป้องกันยาเสพติด การดำเนินกิจกรรมการป้องกันยาเสพติดตามแผนที่วางไว้ และให้ความคิดเห็นร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ที่จะเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ในส่วน กระบวนการเรียนรู้ภายใน 1 เดือน คนในชุมชนมีการประชุมกันเพื่อแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ยาเสพติดของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะคิด กันจากการศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบของ บปส. จากการศึกษาค้นคว้ามีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ที่สำคัญคือ 1) ประชาชนภายในชุมชนรับรู้ถึงสถานการณ์ยาเสพติดร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นการจูงใจให้เกิดความสนใจป้องกันปัญหาเสพติดภายในชุมชน 2) มีการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ เสนอความคิดเห็น ได้พบปะพูดคุยเพื่อที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถือว่าเป็น การสร้างความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมภายในชุมชน (อนันท์ กาญจนพันธุ์, 2544 : 103 – 116) 3) มาตรการการเฝ้าระวังในชุมชน มีความพยายามที่จะนำกฎเกณฑ์ที่เคยใช้ได้ในอดีต มาปรับเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมของแต่ละสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (อนันท์ กาญจนพันธุ์, 2544 : 231 – 252) โดยมีการกำหนดกติการ่วมกัน เพื่อใช้ป้องปรามผู้ที่ เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อเป็นการจัดระเบียบชุมชนและสร้างความเป็นชุมชนขึ้นมาใหม่

2. การบรรลุวัตถุประสงค์ จากการใช้เทคนิคกระตุ้นให้คนในชุมชนสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ในการป้องกันปัญหาเสพติด ทำให้ประชาชนตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด และเห็น ความสำคัญในการป้องกันปัญหา ทุกชุมชนในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่างจึงมีวัตถุประสงค์ และ วิสัยทัศน์ร่วมกันที่จะเป็นหมู่บ้านสีขาวที่ปลอดจากยาเสพติด สอดคล้องกับการศึกษาของ นรินทร์ แก้วมีศรี และคณะ (2546) คือ ชุมชนมีศักยภาพในการช่วยเหลือผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ที่เป็นผู้เสพ ครอบครัว และผู้ได้รับผลกระทบตามบทบาทความสัมพันธ์และกลไกทางสังคมที่มีใน

ชุมชน ผลจากการส่งเสริมให้เกิดการกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ขึ้นโดยสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อกำหนดอนาคตทิศทาง ร่วมกัน การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง การกำเนิดของประชาสังคมที่เป็นไปโดยธรรมชาติ จากสำนึกที่ต้องการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการรวม กลุ่มที่เกิดจากพื้นฐานของความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร ความสามัคคีสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2541 : 65) คือ ความเป็นชุมชน ประชาคม ประชาสังคม คือประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน หรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดพลังในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ในด้านสิ่งดีงาม ทุกอย่าง

3. การจัดการความตึงเครียดของชุมชน ผลของการศึกษาพบว่า เป็นปัจจัยสนับสนุนหนึ่ง ที่มีผลให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการป้องกันปัญหาเสพติดเพิ่มขึ้นคือชุมชนมีการสร้างกฎ กติกา ระเบียบ ของชุมชนเองในการควบคุมพฤติกรรมคนในชุมชน มิให้มีการค้า การเสพยาเสพติด และชุมชนมีการเดินเวรยามเพื่อสอดส่องสถานการณ์การเสพ/ค้ายาเสพติด การตั้งกฎ กติกา ของชุมชนจะเป็นไปในรูปแบบของการลงโทษผู้ที่กระทำผิดกติกาในเรื่องของการตัด หรือ ริดรอน ผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับ และการจัดเวรยามเพื่อการสอดส่องก็เป็นการเฝ้าระวัง ติดตามการค้า การเสพยาเสพติด ปัจจัยเหล่านี้ย่อมมีผลโดยตรงต่อการเสพ และการค้ายาเสพติดของคนใน ชุมชน การมีกติกาของชุมชนเป็นเทคนิคหนึ่งที่ชุมชนปรับเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่ง สอดคล้องกับที่สำนักนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ม.ป.ป.) ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยองค์กรชุมชนแล้ว พบว่า ปัจจัย 1 ใน 4 ประการที่ก่อให้เกิดความสำเร็จและความยั่งยืนของงาน ก็คือ ความสามารถในการปรับเทคนิควิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน ชุมชนจะเคยชินกับสภาพชีวิต ชนบทธรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เขาเคยปฏิบัติมา สิ่งใดเป็นเรื่องใหม่ที่ขัดต่อวิถีชีวิต ชุมชนจะไม่ยอมรับความคิดและไม่ปฏิบัติตาม

4. ถึงแม้ว่าปัจจัยสนับสนุนด้านบูรณาการการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขีดความสามารถอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในพื้นที่ชุมชนเขต ภาคเหนือตอนล่าง แต่การบูรณาการที่มีการดำเนินการร่วมกันในทุกภาคส่วน และครอบคลุมทุก กลุ่มคนก็ไม่น่าจะถูกละเลย เนื่องจากสภาพปัญหาเสพติดที่มีกลไกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รูปแบบในการผลิตและการค้ามีการเปลี่ยนแปลงไป การเชื่อมโยงปัจจัยต่างๆเพื่อการแก้ปัญหา และการป้องกันมิให้ปัญหาเสพติดมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จึงต้องอาศัยการดำเนินการ ร่วมกันในทุกภาคส่วน และกิจกรรมที่ดำเนินการครอบคลุมทุกกลุ่มคน ดังเช่น หลังมีการใช้

เทคนิคฯ หลายชุมชนที่ศึกษาเกิดการรวมกลุ่มที่มีภารกิจเฉพาะในการป้องกันปัญหายาเสพติด เช่น ตำรวจอาสา กลุ่มพลังแผ่นดิน กลุ่มทูบีนัมเบอร์วัน กลุ่มสมาชิกแจ้งข่าว กลุ่มเยาวชนพิทักษ์ถิ่น มีการจัดกิจกรรมครอบคลุมทุกกลุ่มวัย เช่น การแข่งขันกีฬา ทั้ฟุตบอลสำหรับเยาวชน และเปตองสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบูรณาการยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2456) คือ การบูรณาการการบวณาการปฏิบัติงาน โดยการกำหนดวิธีการคิดเชิงบูรณาการ การปรับทัศนคติ และวัฒนธรรมให้เกิดการทำงานในเชิงบูรณาการร่วมกันของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง การบูรณาการกลุ่มพลังประชาชนในพื้นที่เพื่อต่อสู้กับปัญหายาเสพติด สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2544 : 53) องค์กรชาวบ้านที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเอง ไม่ใช่องค์กรที่ทางราชการไปจัดตั้งให้องค์กรชุมชนเป็นสถาบันท้องถิ่นอย่างหนึ่งซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ผลการศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดยังพบว่า การที่ได้นำชุมชนในพื้นที่ของตำรวจภูธรภาค 6 ที่เคยได้รับรางวัลชุมชนสัมพันธ์ดีเด่นในด้าน 1) ด้านยาเสพติด 2) ด้านความร่วมมือ 3) ด้านเด็กและเยาวชน 4) ด้านการบริการสังคม 5) ด้านอื่น ๆ นำมาเป็นฐานรากในการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยถ้าชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนทางด้านองค์ความรู้จะสามารถทำให้ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการจัดทำให้เกิดการกระตุ้นให้เห็นมุมมองของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน สามารถนำมาบูรณาการใช้ในการแก้ไขปัญหายาได้อย่างครอบคลุม หรือองค์รวมซึ่งเป็นการสอดคล้องกับนโยบายหลักของการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชาติทำให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีขึ้นในพื้นที่สามารถพัฒนาสู่ความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

ถึงแม้ผลการวิจัยจะพบว่าสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของชุมชน ทั้ง 9 ชุมชน ในจังหวัดเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยอยู่ในระดับดี ไม่มีผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด แต่ปัจจัยที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันปัญหายาเสพติด บางองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน และด้านการบริหารจัดการตนเอง อย่างเป็นระบบของชุมชน ยังอยู่ในระดับปานกลาง ในบางชุมชน เช่น ชุมชนบ้านแม่เชียงราย จังหวัดตาก ชุมชนบ้านโคกหม้อ จังหวัดอุดรดิติ์ จึงขอเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรนำกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดควรปลูกฝัง และกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน และควรนำกลยุทธ์ที่จะทำให้คนในชุมชนเอาใจใส่กันและกัน และเสริมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว มาใช้กับชุมชนบ้านโคกหม้อ จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มีการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการใช้วัฒนธรรมชุมชนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง

2. ควรเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนบ้านคลองข่อย จังหวัดพิจิตร ด้วยการเสริมสร้างทักษะการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบของชุมชน ซึ่งอาจใช้วิธีฝึกอบรม หรือการศึกษาดูงาน หรือการถอดบทเรียน

3. การเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนบ้านแม่เชียงราย จังหวัดตาก นั้นควรอยู่ที่การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วม เช่น การเปิดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการวางแผนการดำเนินงานป้องกันปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น

4. ถึงแม้ว่าความสามารถในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างจะอยู่ในระดับสูง แต่ก็ยังสามารถเพิ่มระดับขีดความสามารถขึ้นได้ ด้วยปัจจัยที่สนับสนุนที่สำคัญคือกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ซึ่งการวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบการฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน ทั้งนี้อยู่บนฐานของการร่วมคิดของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาชุมชนในเขตอื่น เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดเชิงบูรณาการ เพราะในแต่ละภาค เช่น ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีบริบททางสังคมที่แตกต่างกันออกไป

2. ปัจจัยสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถที่ได้จากผลการศึกษา ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน 3) ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน 4) ด้านบูรณาการ 5) ด้านการจัดการความตึงเครียดของชุมชน 6) ด้านวัฒนธรรมชุมชน และ 7) ด้านการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบของชุมชน ควรมีการนำไปศึกษาในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในด้านอื่น

3. ควรทำการวิจัยโดยเน้นเทคนิคให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำวิจัย เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ศักยภาพ และปัญหาของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในระยะยาว และเป็นแนวทางให้กับหมู่บ้านอื่น ๆ อีกด้วย